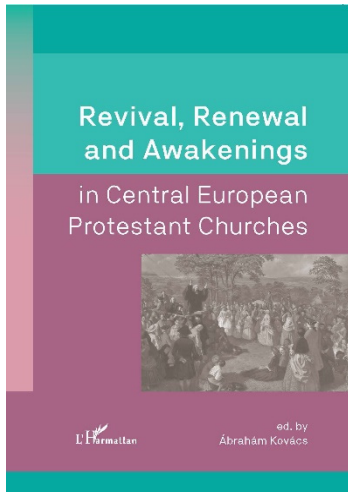

*Kulcsár Árpád*¹:

*Revival, Renewal and Awakenings
in Central European Protestant Churches*

(szerk. Kovács Ábrahám), L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2021,
ISBN: 978-963-414-767-1, 105 old.

A Partiumi Keresztény Egyetem Humántudományi Tanszékének, a Sulyok István Teológiai Tudományok Intézetének, valamint a Partiumi Területi Kutatások Intézetének közösen, még 2018. október 22–23. napjain megtartott nemzetközi konferenciáján elhangzott előadások egy részét (öt angol nyelvűt és három német nyelvűt) tartalmazza a kötet. Előszavát Kovács Ábrahám, a konferencia egyik szervezője jegyzi, melyben részletesen ismertetésre kerülnek a konferencia témájának térbeli és időbeli kutatási határai.

A hosszú 19. század a protestantizmus közép-kelet-európai életében jelentős változásokat hozott, melyek ébredési mozgalmakban, a keresztyén egyház megújítását célzó szervezett törekvésekben, új protestáns felekezetek megjelenésében, illetve a korábban már jelen lévő közösségek megerősödésében mutatkoztak meg. A kötet tanulmányainak sorát Kovács Kálmán Árpád *Viták az újjászületésről a Debreceni Protestáns Lapban 1891-1897 között* c. tanulmánya nyitja meg. Az alapos és részletekbe menő értekezésben a vita résztvevőinek ismertetése mellett kidolgozott kronológiai sorrend alapján könnyűszerrel végig követhetőek a vita különféle stációi, de a szerző kitér a korabeli egyházi események kronológiájára is. Ennek az olykor heves vitának a hátterét az a kérdés képezte, hogy az angolszász vagy a német ébredési hatások az erősebbek a magyar protestantizmuson belül?

¹ A Partiumi Keresztyén Egyetem oktatója. email: kulcsarpad@partium.ro

Antal János és Pálfi József a Királyhágómelléki Református Egyházkerület megalakulásának körülményeit elevenítik meg az *Elszakított egyháztest: miért és hogyan jött létre a Királyhágómelléki Református Egyházkerület?* c. tanulmányukban. A kutatók a téma alapos ismerőiként, az elmúlt évtizedekben végzett hiánypótló kutatásaik eredményeit foglalják össze a Tiszántúli Református Egyházkerület testéből kiszakított egyházrész súlyos küzdelmekkel terhelt, nehéz időszakáról. Borzási István az erdélyi magyar baptista misszió történetének elmélyült ismerőjeként Kornya Mihály (1844–1917) személyét eleveníti fel tanulmányában, aki a baptista misszió munka stratégiai személyiségként építette az Osztrák-Magyar Monarchia idején a baptista gyülekezeteket Erdély-szerte.

Gerhard Hausmann tanulmánya az *Ébredés, misszió, társadalmi szerepvállalás Mária Dorotya főhercegnő környezetében* címmel világít rá a hercegnő protestáns származásából kiindulva személyének jelentőségére a 19. századi protestáns missziói munkában. Jelentős szerep jutott ebben Georg Bauhofer lutheránus lelkipásztornak, aki az újból megalakult budai evangélikus egyházközösségben szolgált. A teológiai racionalizmussal vitatkozó ébredési mozgalom keresztyén irodalom és a Biblia anyanyelvű terjesztésével, imaközösségekkel, közös bibliatanulmányozásokkal szolgálta az Ige iránt érdeklődők igényeit, szoros kapcsolatot ápolva a Brit és Külföldi Bibliatársulattal, Gottlieb August Wimmer személyén keresztül. A misszió egyik speciális formája volt a Skót Szabad Egyház zsidómissziója Pesten, 1839-től. A misszió másik jelentős formája a szociális érzékenységben mutatkozott meg, a szegények, árvák segítésében. Könyvtárat, óvodát, iskolát alapítottak. A missziói munka anyagi fedezetét jelentős mértékben Mária Dorotya főhercegnő biztosította, ezért 1855-ben bekövetkezett halála krízist idézett elő, melyre megoldást kellett találni. Karl W. Schwarz *Akadémiai kapcsolatok Bécs és Debrecen között – Eudard Böhl és diákja Alexander Carl Theodor Venetianer* című előadásában ez utóbbi életútját, munkásságát mutatja be. Venetianer református lelkipásztorként, misszionáriusként, majd Böhl bécsi utódjaként érdekes, tanulságos életpályát mondhatott magának. Verók Attila tanulmánya a *Pietista áhítatos irodalom az erdélyi századok olvasmány anyagában a 17. és 18. században az erdélyi századok lelki életét építő keresztyén vallásos irodalomban való jártasságáról tesz bizonyosságot*. Kónya Péter *A reformátusok, mint nemkívánatos hitközösség a 17. századi Eperjesen* c. tanulmányában az eperjesi reformátusok 17. századi hányattatott sorsát eleveníti meg, Kónya Annamária *Reformátusok és lutheránusok együttélése Zemplén megyében* c. tanulmánya pedig arra a sajátos helyzetre reflektál, mely a Zemplén megyei protestantizmus életében bontakozott ki a 17. században.

A konferencia további hat angol nyelvű tanulmánya a Perichoresis, a nagyváradi baptista Emmanuel Egyetem teológiai szemléjében jelent meg.